

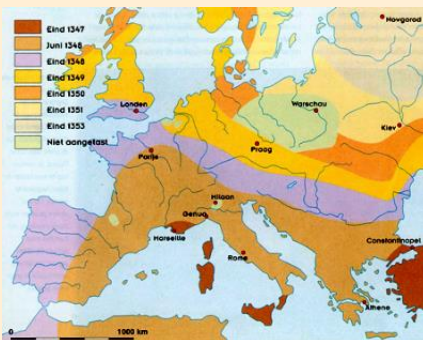
1348 – Zeven vrouwen en drie mannen van midden dertig ontvluchten de stad Florence. Ze trekken zich terug op een buitenverblijf van de rijke familie Boccaccio en verblijven daar veertien dagen. Twee vrijdagen brengen ze grotendeels biddend door – daar is dan ook alle aanleiding toe. Op zaterdag vermaken de dames zich met elkaar, dat wel weer: zij leven nog. Zo blijven er tien dagen over waarin de tien – ook genietend van het goede van de aarde – elkaar verhalen vertellen. Elke dag tien, dus honderd novellen totaal. Dan keren ze terug naar Florence. Waarschijnlijk in de lente van 1349 zet Giovanni Boccaccio – want hij is één de van de tien, dan al een beroemd dichter, schrijver en humanist – zich tot het schrijven van *Il Decameron*. De titel is een van het Grieks afgeleide samenstelling en betekent: tien dagen. De 100 verhalen – vol liefde en erotiek – zijn gevat in een raamvertelling, een gruwelijk decor: de pest.

De pest! Het begon, zo schrijft Boccaccio, “met gezwellen in de liesstreek of onder de oksels, die soms de omvang kregen van een appel of een ei, bij de één talrijker dan bij de ander. Vanuit die twee plaatsen zaaiden de dodelijke builen (‘karbonkels’) zich uit over het hele lichaam, zodat armen en dijen en andere lichaamsdelen overdekt raakten met zwarte of asgrijze vlekken. Binnen drie dagen na het verschijnen van de beschreven symptomen bliezen de meesten, zonder enige vorm van koorts of andere begeleidende verschijnselen, hun laatste adem uit.”

In enkele maanden tijd was Florence veranderd in een spookstad. Boccaccio beschreef hoe de inwoners op de catastrofe reageerden. Er waren er die hun heil in een ascetisch leven zochten, vol boetedoening en soberheid. Anderen zopen tot ze erbij neervielen. Ze zwalkten dag en nacht door de leger wordende stad, drongen huizen binnen, op zoek naar etenswaren en wijnkelders. Velen, zoals Boccaccio zelf, namen al of niet tijdelijk de vlucht; vaders lieten gezinnen in de steek, moeders hun kinderen, kinderen hun ouders. Dokters waren spoedig niet meer te vinden, ziekenbroeders en bedieners van het laatste sacrament al evenmin. Door de angst stierven velen in eenzaamheid. Doodgravers waren er bijna niet meer, de doden werden nauwelijks meer opgeruimd. Ratten en vliegen deden de straten ritselen en gonzen; de stank was ondraaglijk.

Boccaccio's vlucht en quarantaine hielpen, hij heeft zijn verblijf kunnen navertellen in *Il Decameron*. Zijn ouders, broers en zussen en tal van vrienden overleefden het niet. Met hen 98.000 inwoners van Florence... 98.000 doden in enkele maanden, in één stad!

Eind 1347 was de pest uitgebroken in de Kaukasus en Turkije. In de Aziatische steppen hadden vlooien al eerder knaagdieren besmet. Zij infecteerden karavaanreizigers op de zijderoute. Via Italiaanse zeevaarders kwam de pest naar Sicilie, de eilanden in de Middellandse Zee en Marseille. Via de vele handelsroutes – Europa was toen al veel meer Europees dan eurosceptici ons nu wijsmaken – raasde de pest door Europa. De snelle urbanisatie deed de rest. Binnen een

jaar was het grootste deel van het huidige Europa getroffen. Vrijwel geen stad of dorp ontsnapte. Maar ook bewoners van afgelegen boerderijen en kloosters werden besmet.

De overwinning van de dood, Pieter Bruegel de Oude

Het leven in de Middeleeuwen werd beheerst door twee vragen: wie is God en hoe zal het mij op de Dag des Oordeels vergaan? Hemel en hel waren – zeker in de jaren van de pest – heel dichtbij. Dat de pest een ziekte kon zijn lag ver buiten het gezichtsveld van de meeste mensen. De pest moest wel een plaag van God zijn. Maar ook: “de duivel dekt met zijn zwarte vlerken een duistere aarde. En spoedig wacht de mensheid het eind van alle dingen. Maar de mensheid bekeert zich niet; de Kerk strijdt, predikers en dichters klagen en vermanen tevergeefs.”¹ Er zouden

slangen uit de hemel zijn gevallen; een giftige wolk zou naar de aarde zijn gezonden en zorgde voor verspreiding. Kruidenbosjes werden voor de mond gebonden om de giftige dampen tegen te gaan. Maar tegen de pest was geen kruid gewassen. Wel een goed gewassen lichaam omdat de met een vlo meegereisde bacterie daarop geen vat kreeg. Maar helaas, met de hygiëne was het niet best gesteld. Behalve bij in groepen samenlevende joden waar de pest nauwelijks toesloeg, het gevolg van het naleven van hun reinigingswetten. Het christelijke Europa verklaarde al snel de joden tot zondebokken: zij zouden waterputten hebben verontreinigd. Het leidde tot pogroms tegen joden met gruwelijke groepsverbrandingen als uiterste vergelding.

▶ **1348-1353 – De pest:** 30% van de Europese bevolking sterft. Er waren steden waar dit opliep tot liefst 80%. Pas na circa 250 jaar werd het bevolkingspeil van begin veertiende eeuw weer bereikt. Wereldwijd stierven 75 tot 100 miljoen mensen.

▶ **1918-1919 – De Spaanse griep** heerst op alle continenten. Het aantal doden? De schattingen: wereldwijd minimaal 20 miljoen, mogelijk 100 miljoen. In Nederland sterven bijna 60.000 mensen.

▶ **2018** in het jaar 2018 stierven volgens het CBS door/aan

kanker:	46.627 mensen
hart- en vaatziekten:	37.769 mensen
griep:	1.530 mensen
verkeersongevallen:	678 mensen

▶ **2018-2019 – Het 'gewone' influenza virus** besmet in Nederland in het griepseizoen 400.000 mensen.

▶ **2020 – Het coronavirus:** op 11 maart zijn wereldwijd 121.061 mensen besmet, 4.368 mensen overleden. In Nederland zijn nu in niet meer volledig betrouwbare statistieken 503 mensen besmet; vijf mensen stierven aan de gevolgen van dit virus. [Meer feiten en cijfers hier.](#)

De pandemieën in ons *verleden*, waaronder de *pest* en *Spaanse griep* veroorzaakten ontwrichte samenlevingen, honderden miljoenen doden – het gevolg van onhygiënisch menselijk handelen, onwetendheid en (bij)geloof. Nu is er het coronavirus – een pandemie. Ook een mediademie waarin burgers en media elkaar opjagen?

Ook in 2020 zullen in Nederland – in de lijn van eerdere jaren – meer dan 80.000 mensen sterven door ziekten als kanker, hart- en vaatziekten, griep en door verkeersongevallen. En door het coronavirus? Voorspellen is moeilijk, zeker als het om de *toekomst* gaat.

1. Zo omschrijft Huizinga het levensgevoel van de late Middeleeuwen in zijn *Herfstij der Middeleeuwen*.

1. Muziek die mij al meer dan 50 jaar vergezelt, muziek van Edward Elgar die me helpt het raadsel van ons leven onopgelost te laten, die me tot rust brengt: *de Enigma-varianties, Variatie IX, Nimrod*. Kijk/luister [hier](#). Meer weten van de *Enigma* (= raadsel)-varianties? Klik [hier](#).

2. Mogelijk heb je nooit muziek van de Amsterdammer Johannes van Bree (1801-1857) gehoord. Toch schreef hij 200 werken, zoals dit mooie [Allegro voor 4 strijkkwartetten](#). Eén strijkkwartet bestaat uit twee violen, een altviool en een cello. In deze opname dus alles maal vier!